

Lento.

Előjáték.

Gáspár Fáyos

Erős várunk /Gyermekkar/

Luther M.

Erődvidék /Székelyföld/

Népdal.

Sassacska

3) Nyúl mélyebben te barázdá,
Pataként foly könnyem árja!
Apámat háború, Anyámat sok gondalbu,
Szegényt, elragadta.

4) Holnap indul a legénység
Háborúba semmi melegség
Zöld erdő zúgását, vadgalamb szólását
Majd meghallom remeg-

ZENEKÖZLÖNY

HAVI FOLYÓIRAT A MAGYAR REF. EGYHÁZI ÉNEK ÉS ZENE MŰVELÉSÉRE. KIADJA AZ ÉNEKVEZÉREK EGYESÜLETE

Megjelenik minden hó 20-án.
Az Énekvezérek Egyesületének hivatalos lapja.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
HODOSSY BÉLA.

Előfizetési ár: Egy évre 12 — P, fél-
évre 6:20 P, negyed évre 3:20 P,
egyes szám ára 1:20 P.

A szerkesztő-bizottság tagjai: ABOD IMRE, ARANY GÉZA, NAGY DEZSŐ, vitéz MAKLÁRY LAJOS, SZABÓ LAJOS

Szügyi József emlékezete.

Folyó évi jul. 25-étől gazdagabb lett a békési temető egy sírdombbal, Szügyi József sírdombjával. Minél nagyobb e sírdombból az említett temető gazdagsága, annál súlyosabb a Magyar Református Énekvezérek Egyesületének — a református énekgyűjtemény s a magyar nemzeti zene vesztesége.

A napisajtó nem vett ugyan tudomást elköltözéséről, mert nem ismerte egyéniségének és munkásságának értékét. Arra, hogy sokat emlegessék, élete nem volt eléggé zajos, sem eléggé nemzetközi. Annál jobban tudjuk értékelni mi, akik ugyanazért a célt küzdünk, melyért ő is munkálkodott s amelynek életét szentelte. Az ő életének példája sarkal minket is kitartásra, hogy azt a zászlót, melyet ő fennlen lobogtatott, a ref. egyházi ének s a „magyar nemzeti muzsika“ zászlóját, el ne ejtsük, hanem diadalra segítsük.

Sajátkezűleg írt életrajza szerint Szügyi József Hódmezővásárhelyen született 1857. december 31-én. Első zenei kiképezését atyjától, Szügyi Dániel orgonista-kántortól nyerte. Az 1878. évben Debrecenből, mint 3-ad éves hittanhallgatót és oratóriumi orgonistát, a békési ref. egyház orgonista-kántorának és gymnasiumi énektanónak hívta meg. Azonnal szervezte a gymnasiumi énekkart, annak 1917-ig, tehát 39 éven át tanítója és vezetője volt. 1880-ban a Békési dalegyület karnagyává választotta, ezen dalegyületnek 1917-ben történt feloszlásáig 36 éven át karnagya volt. Majd közkívánatra szervezte, a „Békési polgári dalárdát“, mely nevét később „Békési iparos dalárdává“ változtatta. E dalárdának is több éven át volt karnagya. Később a karnagságról lemondván, az iparos dalárdának örökös tiszteletbeli karnagyává választott.

A református ének- és zenegyűjtemény terén fejtett ki azonban örök érdemű működést. Mióta az egyetemes ref. egyház régi énekeskönyvének megújítását tervbe vette és elhatározta, azóta az énekeskönyv megújítása ügyében számos irányító és tájékoztató cikket írt, melyek a Protestáns Szemle, Egyházi és Iskola Lapban, a Debreceni Protestáns Lapban, a Sárospataki Lapokban és a Protestáns Zeneközlönyben jelentek meg. Kezdetül tagja volt az énekeskönyv-készítő, később szerkesztő bizottságnak. E bizottságban a magyar nemzeti irány hűve volt, s nagy érdeme az, hogy ezt az irányt a zsinaton akkor győzelemre segítette. — Mint a Próbaénekes-könyv dalambizottságának jegyzője, 1907. febr. 25-én a zsinathoz egy beadványt intézett, melyben „lelke teljes meggyőződésével, zenei tudásának hitelére kijelentette, hogy semmi ok nem forog fenn arra, hogy a magyar ütemes verselés, az a régi megszokott énekekre nem is, de legalább az új énekekkel szemben kötelezőnek

ki ne mondassék.“ A zsinat 1907. márc. 14-én tartott ülésében 1149. szám alatt kifejezetten a Szügyi-féle indítvány alapján kimondotta, hogy „az új dallamok ritmusa egyházián komoly, de egyszersmint magyar nemzeti jellegű legyen.“

Az új énekeskönyv szerkesztő-bizottságában a dallamokra vonatkozó munkálatokat ő teljesítette. — Itt is érvényesült magyar nemzeti érzése. — A régi dallamok ütemezésénél a felütés kezdetét mellőzte s ezáltal a dallam és szöveg ritmikai meggyőzősége lehetővé lett.

Nagy érdeklődést keltett benne a múlt század nyolcvanas éveiben megindult vita a felett, hogy a magyar nyelvű egyházi énekek protestáns, vagy r. kath. termékek-e? Ebben a vitában Kálmán Farkas gyomai lelkész mellett állott, Bogisich Mihály budai r. kath. püspök ellen. — Bogisich-esal szemben Kardos Albert a „XVI. század lírai költészetéről“ c művében Kálmán Farkasnak adott igazat. — A ref. zsol-tárok az eredetiek. — A r. kath. egyháztörténelemben nyomait sem találjuk a reformáció korát megelőzőleg magyar zsol-tároknak, nem is őriztek meg codexeink egyet sem. — Valamint a Hymnuszok, úgy a zsol-tárok is, mint magyar nyelvű egyházi énekek, protes-táns termékek; tehát nem a reformátusok vették át a magyar Hymnuszokat és zsol-tárokat a róm. kath. egyháztól, hanem a dolog ellenkezőleg történt. — Szügyi József „A Magyar Ref. Énekeskönyv Multja“ c. művében így nyilatkozik: „a mi egyházunk volt az, mely a templomi éneklést nemzeti alapra helyezte.“ — Ezen az alapon az új énekeskönyv munkálatainál mind Kálmán Farkas, mind Fejes István püspök s Szügyi József, a magyar versidomot és dallamot sür-gették és Szügyi József indítványára a zsinat a magyar ütemes verselésnek és magyar eredeti dallamoknak az új énekeskönyvben akkor helyet is engedett. — Hogy végeredményében ezeken az elveken röst ütö-tek, az nem Szügyi-n mulott.

Egy évtizedig tartó betegség ágyhoz segezte, de betegségében sem szűnt meg munkálkodni. — Karénekes könyvét az új énekeskönyvhöz ekkor írta s rendezte sajtó alá. — Halála előtt is egy pár héttel még a Protestáns Szemle számára írt egy tanulmányt, mely már azonban nem jelent meg.

Egyházközsége a hű munkás iránt tiszteletét és megbecsülését azzal bizonyította be, hogy segédértás kötelezettsége mellett hivatali teljesítésében meg-hagyta, ezáltal nemcsak érdemes kántorát, hanem magát is megtisztelte.

Életének 71-ik, hivataloskodásának 50-ik évében hunyt el június 23-án. — Eltemetett nagy részvét közben a békési Rózsa-temetőben. — Részvétét fejezte ki elhunytá felett egykori munkatársa az új énekes-könyv szerkesztő-bizottságának nagyérdemű elnöke, Dr. Baltház Dezső püspök úr is a következő szavak-

ban: „Csudáltam nagy zenei tehetségét, de még jobban azt az erőt, amellyel ellene állott hosszú időn át a félelmek királyának és azt a türelmet, mellyel mérhetetlen szenvedéseit hordotta.“ Képviseltette magát a temetésen a Magyar Református Énekevezérek Egyesülete is, melynek Szügyi József örökös tiszteletbeli tagja volt.

Számos szerzeménye van, gymnasiumi vegyeskarok és dalárdák számára, amelyek közül valóságos közismertek pl. a „Karácsony est“, „Szeretném itt hagyni“, „Maradj, maradj“, „Baráti körben“, stb. Önálló művei: 1. Népiskolai karénektár, 2. 1848. márc. 15., 3. A Magyar Református Egyház Ének-dallamai, 4. A Magyar Ref. Énekeskönyv Multja, 5. Chorál, könyv, 6. Chorál-könyv, 7. 225 preludium orgonára, 8. 75 preludium orgonára, 9. Ref. egyházi énekek orgonára, 10. Egyházi és világi dallamok, 11. 2 dal. Ez a sok kiadott mű, melynek kéziratai a pápai ref. kollégium levéltárában vannak, mind a fáradságot nem ismerő lélek értékes munkája. — Aki ilyeneket hagy hátra, nem hal meg, hanem tovább is él. Előtünk is mindig vezérként, utmutatóul áll. — Vajha a magyar nemzeti muzsikáért folytatott nagy munkája minél több-több lelket ihletne meg és tenne annak avatott kezű munkásává.

Városában mint szeretetteljes, előzékeny, finom, mindig gavallér embert ismerték. Legyen áldott emlékezete!

Orgonaépítő kontárok.

Felbecsülhetetlen károkat okoznak az egyházi zeneművészetnek. Legtöbbje afele furó-faragó ezermester. Találkozunk velük már a régi világban is. Művészetromboló hatásukat máig is őrzik, itt-ott, még — sajnos, elég számos helyen — fennálló nyomorúságos sipláúk. Mert orgonának, a „hangszerek királynőjének“ nevezni ezeket a kezdetleges hangszereket csak merő gúnyból lehetne. Az orgonaépítészlet fejlődésével munkatérük csak a meglévő orgonák javítására szorítkozott.

A háború és az azt követő forradalmak után, — bár hazánkban több jó hírű és a külföldi orgonaépítővel is versenyezni tudó orgonaépítő cég van, — új erőre kaptak ezek a kontár-orgonaépítők. Mihelyt megtudták, hogy valahol valamelyik egyház elrekkvált orgonasípjait pótolni vagy régi orgonáját újítani akarja, a képzelet gyorsaságával ott termettek és magukat nagy hangosan és elég szemtelenül „orgonaépítőknek“ nevezvén, benyújtották „igen olesó“ költségvetésüket. Mikorra a hivatott orgonaépítők erről tudomást szerezhettek volna, akkorra már a megrendelés a kontárok kezében volt. Ezeket a munkákat a legtöbb esetben szakértő nem vizsgálta felül. Leginkább a helybeli kántor szakavatottságára vagy szakavatatlanságára volt bízva az orgona sorsa. Ezzel is kevesebb lett a kiadás!

Ennél a mondatnál meg kell állanunk egy pillanatra! A mi kicsiny lélekszámú, szűkös anyagi viszonyok között élő, néhol tengődő egyházaink az ilyen egyházi felszerelésekre szükséges összegeket adókövetés és közadakozás útján szokták előteremteni, illetve összegyűjteni. A vásárlásnál tehát mindig az az irányadó, hogy az a vásárlandó tárgy a lehető legolcsóbb legyen, hogy a hívek ne legyenek túlságosan megterhelve. Természetes, hogy az egyházak két kézzel (tiszteltet a kivételnek!) kapnak az „igen olesónak“

látszó ajánlaton és sietnek kontár uraimékkal üzletet kötni. Ezért épülnek azután olyan, orgonának nem nevezhető hangszerek, hogy hallásukra, ahelyett, hogy imára kulesolódni kezünk, legtöbbször ökölbeszorul . . .

Az orgonaépítés — művészet! Tehát nem kontár kézbe való! Ugyebár, új ruhánkat nem merjük a szabóinással megcsináltatni, mert elrontja. Viszonyításuk csak az új ruhánk elrontása okozta kárt egy orgona elrontásával járó kár nagyságához! A ruhát elszakgatjuk egy-két esztendő alatt, de az orgona állhat százesztendeig is. És addig magán viseli a kontár inasmunka kárhazatoságát.

Kontárok ma is vannak. Faluról-falura járva szedik össze a nem eléggé óvatos egyházaktól új orgonák építésére vagy régiék javítására és hangolására a megrendeléseket. Egyik-másiknak nagyon is „jól megy.“ Leginkább azzal szokták az egyházak vezetőit megtevesztetni, hogy a már általuk „boldogított“ egyházaktól „munkájukról“ *elismerő sorokat* kérnek és minden újabb helyen ezekre az írásokra hivatkoznak. Pedig ezek az írások nem mindig a szakértő véleményei szoktak lenni! Legtöbbször csak az olesó munka fejében „ráadásul“ írónak.

Egyik ismert budapesti orgonaépítő panaszkodta nekem, hogy a többek között van —n egy ilyen, magát orgonaépítőnek nevező kontár, aki egyre-másra kapja a megrendeléseket a felvidéki kis egyházaktól. Ő maga legfeljebb csak az orgona szekrényét és a prospektust díszítő favázat (ha véletlenül az asztalosághoz is ért) csinálja meg. Az egyes változatok sípjait pedig megrendeli valamelyik neves orgonaépítő cégnél. Néha megtörténik, hogy az egyes változatokat más-más cégtől rendel meg. Az intonálást és hangolást rendszerint egy hasonzóru „hangolóval“ (ha ő maga egyéb hatalmas képességei mellett, erre már nem érez elég felkészültséget) végezteti el.

Egy másik ilyen kontár szintén a felvidéken lakik. Bírviselt ember volt a maga parányi falucskájában. Afőlötti elbizakodottságában, hogy ő már községbíró is volt, a bírói pálcá mellett az orgonaépítésre képessé tevő marsallatot is a tarisznyájában vélte hordani. Ő is „épit“, „javít“ és „hangol“.

Az ember ilyen esetek hallatára beleszip a karjába, hogy ében van-e, vagy csak rossz álom az, amit hall? . . . Sajnos, a szörnyű valóság az, amire ilyenkor eszmélünk . . .

De hát miért van ez így? Mi ennek az oka? Az egyik ok, amint már fentebb is említettem, a pénzkerés. És itt, ezen a helyen, nagyon, de nagyon a szívére kötöm az illetékeseknek, hogy nem az az olesó orgona, amit olesó pénzért készítenek, — mert az lehet néha nagyon is drága, — hanem igenis az, amelyiket ismert, megbízható, kipróbált orgonaépítő készit!

A másik ok pedig az, hogy hazánkban még nem honosult meg a hatósági orgonafelügyelet! Mihelyt az orgonaépítés hatósági szakfelügyelet alá kerül: tehát csakis hatóságilag jóváhagyott pozíciójú és hatóságilag jóváhagyott orgonaépítőnél épített orgonát lehet csak felállítani, egy csapásra eltűnnek a kontár-orgonaépítők. Ennek a megvalósulása egyetemes egyházi és zeneművészeti érdek!

A harmadik ok a kántorképzés hiányában rejlik. Énekevezéri funkciót végző kántársaink nagyrésze nem ismeri az orgonát. Hozzá engedik nyulni az avatatlan kezű kontárt. Szaktudás hiányában nem tudják ellenőrizni a kontár munkáját és felbecsülni az általa okozott

kárt. Ez pedig nagy baj! De még nagyobb baj az, hogy nincs meg bennük az érdeklődés. Nem akarják magukat a világról sem tovább képezni. Pedig azzal nem védekezhetnek, hogy ezt nem tanulták. Nagyon sok, — a tanítás körébe vágó — dolgról sem tanultak *akkor*, amire ma szükség van, s mégis kell tudni. Igen, mert a törvények és rendeletek követelik, a hatóságok pedig ellenőrzik azoknak végrehajtását. Bezzeg, csak állítanának fel afele „zenetanfelügyelőségeket“ is, tudom, hogy az egyházi zene terén is egyszeriben rend lenne. Majd elmenne a kedve annak a néhány üresfejű, hengegő emberkének attól, hogy felugya mindent, ami örökbecsű és szent, egyházi elő- és utójátékok helyett még ma is tüntetően idegen félcelményeket és utcai nótákat orgonázzék! Mikor lesz már erre is törvény és ki fogja ezeket megbüntetni? . . .

A kontár-orgonaépítőktől egészen önkénytelenül a „kontár-kántorokhoz“ jutottam. Sajnos, sokkal nagyobb az arányszámuk, mint a kontár-orgonaépítőké. Róluk is lesz még egy-néhány szóm, de majd később. Most csak azt akarom leszögezni, hogy amíg hivatásukat át nem érte, tehát kontár-kántorok is lehetnek, addig orgonaépítő kontárok is lesznek. Magunkban kell megkezdenni a tisztogatást és a munkát, hogy így megtisztulva és megerősödve, tisztult eszmékkel és megtisztult célokkal haladhassunk egy szebb jövő felé!

Ároktó.

Szabó Gyula.

Énekeskönyv

a csehszlovák köztársasági magyar reformátusok használatára.* (Nyomatott a Kálvin nyomdában, Beregszász 1925.)

A csehek által megszállott területi magyar ref. zsinat 1923-ban határozta el, hogy új Énekeskönyvet fog kiadni. „miután az eddigi kivételt mindent a közhasználatból.“ És már 1925-ben ki volt nyomva az új Énekeskönyv, azóta használatban is van. Hogy a könyv megjelenésétől számított ily hosszú idő óta csak most szólok róla, (nem tudom, másutt ismertette volt-e már?) ennek az az oka, hogy csak mostanában jutott kezemhez. De azt hiszem, református és magyar szempontból érdekel bennünket, mit énekelnek a tőlünk elszakított magyar hűtestvérek? Általában az egyházi énekgyűjteményekkel nagyobb figyelmet érdemel, mint amennyit ráfordítunk.

Aránylag nagyon hamar elkészült ez az új Énekeskönyv. De érthető, mert összeállítói a Fejes-féle első Próbaénekest és a mi csonkanyagoroszági énekeskönyvünket is felhasználták.

Miért nem fogadták el a nálunk sem oly régen életbe léptetett énekeskönyvet? Azért, mert a Himnusz, meg a Szózat miatt a csehek bizonyára meg nem tűrték volna.

Am azért nem gazdagodásra, hanem többféle való széttagoltságra mutat, hogy a magyar kálvinisták immár három különféle könyvből énekelnek. Nem összekötő káposc, hanem szétválasztó vonal már a három énekeskönyv is. Szomorú dolog, van okunk sajnálni.

* Ez ismertetés, mely a Sárospataki Református Lapokban (XXIII. évi. 7—8. sz.) jelent meg, a Zeneközlőnynek volt szánya. Eddig azonban terhiány miatt nem közölhetjük. Szerkesztő.

A cseh megszállás alatt elfogadott új magyar református Énekeskönyv a 150 zoltárból csak 64 darabot tartott meg, ellenben 86-ot kihagyott. Ezeknek a megmaradtaknak a szövege is jelentős átdolgozáson ment át, mely itt-ott tán sikerültnek mondható, másutt azonban meggengenti erőteljes mivoltában a régi jó szöveget. El kell ismerni, hogy a LXXXIV. zoltár (Baksay Sándor átdolgozása) valóban szép.

A mi Énekeskönyvünkben a zoltárokon kívül 340 dicséret van. A megszállott területi Énekeskönyvben csak 235, tehát 105-tel kevesebb. (Az „Oh áldandó Szent Háromság“ dallamát azonban kétszer is közli. a CXLVI. zoltár és a 104-ik dicséret dallamával. Amott fél-, emitt negyed hangjegyekkel.)

Melyik helyesebb: ha sok az ének, vagy ha kevés? Nehéz megmondani. Lehet, hogy néhol a nagy szám is kevésnek bizonyul, másutt esetleg a kevés is több, mint amire szükség van. Nem egy gyülekezet volt olyan, melyben a régi zoltáros könyv dallamainak nagy része is felesleges volt, sobasem éltek vele. Másutt pedig némelyek sürgették, hogy az ifjúság részére, vallásos összejövetelekre, meg házi használatra még külön is kellenek és legyenek is énekek.

Temetési ének a miénkben 46 van, odaát csak 27. Az igaz, hogy nálunk, legalább Sárospatakon s azt hiszem, kerületünk sok helyén és Dunántul is, a 46 temetési ének mind használaton kívül van.

Egyébként a cseh megszállás alatt kiadott Énekeskönyvben a temetési énekek általában jobbak, mint a miénkben levők. Fölvették bele a római katolikus atyánkfiamak híres „Ments meg Uram“ kezdetű éneket is *magyaros* ütembeosztással. Annál bántóbb a temetési énekek között a 205-diknek a dallama, mely a magyar lélektől teljesen idegen.

Még bántóbb, szinte kirívó az „Énekek vallásos összejövetelekre s házi használatra“ cím alatt felvett dallamok túlnyomó részének (12-ből 10) minden magyar és vallásos érzést végig sértő idegensége. Összesen 13 az idegen ritmusú énekek száma. Valóban elkeserítő azokra, akiknek a magyar érzésük még tiszta. Ezekben kívül van még egy pár semmitmondó, meglehetősen gyenge dallam, ilyen pl. a 74., 96. és 198. stb. is. A jót elhagyjuk, hogy a rosszat felvegyük.

Hogy az itteni Énekeskönyvben is benne vannak az ú. n. Hozsánna-énekek, nem menti, hanem súlyosabbá teszi a tényt, mert okulni kellett belőle és nem utánozni.

Ha már a Himnusz, Szózatot fel nem vehették az új dallamok közé, annál inkább kellett volna legalább a többi dallammal magyarrá tenni az egész énekeskönyvet. Az előszó hivatkozik rá, hogy a Fejes-féle első Próbaénekes felhasználattott. De hiszen ebben — dicséretére legyen mondva — még az eredetileg idegen dallam is magyaros ritmusban volt közölve! Miért nem vették hát át a „Nagy Isten, téged imád“ kezdetű éneket (86. sz.) is a Próbaénekes magyarított dallamával?

Egyáltalán mi szükség volt ezekre az idegen énekekre? Nyilvánosan eddig még soha senki meg nem próbálta indokolni felvételük jogos és szükséges voltát. Én pedig Isten és emberek előtt állítom, hogy nagy meglepődése volt azoknak, akik fölvették és nagy hátránya és vesztesége magyar kálvinista egyházunknak.

Már a multban is szemünkre vetették protestáns

énekeink magyartalanságát. Bogisich Mihály a M. T. Akadémia 1881. febr. 21-iki gyűlésén tartott székfoglalójában (Ertekezések a nyelv- és széptudományok köréből, IX. köt., XI. sz.) több helyütt mond ilyeneket:

„A mult században a magyar protestánsok már jelentékenyen eltávolozták az ősi magyar énektől.“ (12. l.) Ezáltal „nemzeti egyházi zenénket jóval visszavetették.“ (17. l.) Pedig Bogisich tisztán zenei szempontból tudja méltányolni zsolnáinkat, „Előre bocsátom azt, (mondja B.) hogy mint zenész, Claude Goudimel francia dallamú zsolnáit nagyrabecsülöm s azokat, mint a XVI. század vallásos zeneköltésének legszebb virágait az azon kor klasszikus zeneköltőinek munkái mellé állítom.“

Hátha még nemcsak a zenész, hanem a hívő érzékével is vizsgálhatta volna énekeinket! Bogisich t. i. csak a szemével látta ezeket és pedig leginkább aultaktusos, tehát idegenszerű lejegyzésben. És mint plébános, prépost, csak magános otthonában, az akkori nyomtatású hangjegyekről, (melyeket ismételtlen is megjegyzés tárgyává tesz) próbálhatta énekeinket, de nem igen hallotta, hogyan éneklék zsolnáinkat a mi gyülekezeteink. Így is észreveszi és megállapítja, hogy némely zsolnáink „nemzeties alakba öltöztetve“ megmagyarosodott, ilyenül a XXIII. és a XLII. zsolnárt (69—70. l.) meg is nevezi. Részemről a *Zenéközlöny* 1927. évi 2—3. számában bizonyítom, hogy a zsolnárdallamok ritmusa Szenci Molnár Albert szerencsés fordítású szövege révén sohasem volt ellentétben a magyar ritmussal, ha lejegyzésük régebben nem felelt is meg a helyes követelményeknek. És bizonyítom továbbá, hogy a zsolnárdallamok az idők folyamán megmagyarosodtak.

A kárthatott Hosszanna-énekeket azonban jellegzetes ritmusuk és dallamkötésük miatt magyarrá tenni sohasem lehet. De nem is kívánatos, mert ezek egyikének-másikának dallama zeneileg alantasan triviális tartalmú, az egyháziasságnak teljes híjjával van.

Nem tudtam még ezideig megérteni, hogy a vasárnapi iskolások, vallásos összejövetelek céljaira és a család használatára miért nem jök az istentiszteletek alkalmaira rendelt énekek és miért kell az elsorolt célból más, külön énekeket használni? De ha csakugyan kell, még nagyobb hiba, még kevésbé szabad az ifjúság elé, a vallásos összejövetelek melegebb, meghittebb, bensőségesebb pillanataira, vagy a család szentélyébe a magyar nemzeti érzést tekinteten kívül hagyó, sőt elhomályosítására, meggyengítésére alkalmas idegen dallamokat a vallásos nevelés örve alatt bevinni.

Mindenkinek szabad és lehet Isten előtt a maga nemzeti dallamaival szívét kitárni, csak a magyarnak nem? Minden nemzet zenéje alkalmas arra, hogy a vallásos érzés kifejezésének eszköze legyen, csak a magyaré nem? A prédikációnak és imádságnak fenkölt tartalmúnak kell lennie, nyelvezetének a lehetőségig választékosnak, csak az énekeknek, zenének nem? Nagyon fájdalmas, hogy ezeket a kérdéseket még feszegetni kell.

És éppen az ifjúság számára, meg házi használatra kész veszedelem az idegen énekek művelése, a nemzetinek ilyen szándékos elmellőzése. Világi dalai-ban már úgys sokhelyütt az idegen nótá járja, most kényszerítsük, vagy szoktassuk rá vallási téren is? Nagy megfélemezés arról, mivel tartozunk nemzeti-ségünknek.

Volt a magyar irodalomnak egy időszaka, melyet az utókor nemzetiellenek bélyegzett meg, pedig a magyar nemzet akkor, a kurucok leverése után, megtörve, elerőltenedve, kifosztva a földön fetrengett. A reformáció idején is érthető és annyira-mennyire menthető az idegen énekek fordítása és idegen dallamokkal való elfogadása. A mai korban azonban mi sem indokolta és mivel sem lehet menteni ezeknek a minden tekintetben selejtes idegen dallamoknak fölvetelét a magyar reformátusok énekeskönyvébe.

Ezeket először református embernek kellett kimondania, nehogy mások állapítsák meg rólunk, hogy szándékosan vétkeztünk a magyar nemzeti érzés ellen. Hiszen itthon is nagy meglepetés volt ezeknek az énekeknek a dicséreték közé történt fölvetele. Ismerem, tudom, hogy e tekintetben velem nagyon sokan egyező felfogásban vannak. A mult nyáron Kecskeméten, a ref. tanárok gyűlésének vallás- és énektanítási bizottsága egyhangulag pálcát tört a szóban levő énekeknek a magyarságot s egyháziasságot megcsúfoló vad idegensége fölött. Ne vethesse senki más, a jövő Bogisicha se szemünkre a „régis szép magyar énekek elhanyagolását“, sőt „az elnemzetietlenítő nótájú“ énekek behozatalát anélkül, hogy tévedésünkre magunktól rá nem jöttünk s ellene ne tiltakoztunk volna.

Tudom jól, hogy Bogisich székfoglalójában helyes adatok mellett nagyon sok tévedés is van. Szemrehányása is a multa nézve nem egészen jogosult a már előadott okokon kívül azért sem, mert a náluk fennálló egyházi rendeletek dacára a katolikusok szintén használnak templomaikban idegen, illetőleg világias népekeket is. Bogisich azt hiszi, hogy a két felekezetnek egymás énekeiből való kölcsönzése s az idegen dallamoknak hozzánk, protestánsokhoz való bejutása is azért történt meg, mert „az egész népének felügyelete el volt hanyagolva.“ Pedig ez csak a katolikus felekezetre áll, mert bár a felügyelet mindenkor el volt hanyagolva nálunk is, de az énekeskönyveket, illetőleg bennük az énekeket maguk a mi felekezeti hatóságaink szerkesztették, gyűjtették össze és hagyták jóvá.

Hogy a katolikusok is használnak idegen énekeket, ez nem ment fel minket, mert a református vallást magyar vallásnak is nevezik. Erre a jogot és érdemet nem szabad elveszítünk.

Ezek után nem nehéz a következtetést kimondanom. Mindazokat a dallamokat, melyek magyar nemzeti szempontból bántók, mielőbb ki kell hagyni az énekeskönyvből. Annnyival inkább, mert ezeknek az énekeknek némelyike az egyháziasságnak sem bir semmi jellegével sem. Így pl. a 412. lapon levő 9. ének (a mi énekeskönyvünkben 285. l. 293. sz.) annyira egyháziatlan, könnyűvéru táncdallamot utánozó, hogy minden zeneértő előtt méltán kelt esodalkozást, miként juthatott be Isten tiszteletére, templomi gyülekezetek használatára rendelt énekeskönyvbe?

Vissza kell térni egyházi zenénk nemzeti forrásaihoz és gyülekezeti énekeinkből minden egyháziatlanságot ki kell küszöbölni. Aki azt hiszi, hogy elég valamely dallam alá vallásos szöveget biggyeszteni és kész az egyházi ének, csak ronthat, használni nem fog.

Egyházi téren csak a legjobb az, ami elég jó.
Hodossy Béla.

Uj orgonák.

I.

Jegyzőkönyv

felvétel a balatonfőkajári református egyház új orgonájának szakértők közbenjöttével történt átvételéről 1928. október 7-én.

Jelen vannak alulirottak.

Litkey Péter nagykorösi tanítóképezdei zenetanár és Gueth Gyula eszajági kántortanító, felkért szakértők, az orgona gondos átvizsgálása és figyelmes kipróbálása után azt egybehangzóan a megrendelési szerződés feltételei szerint készített, izlésesen szép kiállítású, jó munkának jelentik ki, mely zeneileg is épügy, mint mechanikailag minden tekintetben megfelel a kívánalmaknak. — Kellemes, tiszta zengésű hangjával, ennek színével és erejével nemcsak tömegéneklés vezetésére, hanem művészi szórakoztatás és gyönyörködtetés szerzésére is alkalmas műnek minősítik. — E véleményvel az érdekelt egyházközség képvisellete is teljes mértékben egyetértvén, az özv. Szalay Józsefné sz. Rozs Ilka által ajándékol rendelt orgonát Váradi Miklós műorgona-építőnél a balatonfőkajári ref. egyház részére a kikötött szavatosság érintetlen hagyásával ezennel átveszi.

Kmf.

Váradi Miklós sk. műorgonaépítő. özv. Szalay Józsefné Rozs Ilka sk. megrendelő.

Litkey Péter sk. tan. kep. int. tanár. Bakó Lajos sk. felkész.

Gueth Gyula sk. felkért szakértők. Mészáros József sk. gondnok, az egyház képviselétében.

Sas János sk. kántor.

Székely Lajos sk. tanító.

II.

Uj orgona a gyulai református templomban.

Örömmel olvastam a *Zenéközlöny*-nek ez idei szeptember havi számát, melyben arról értesültem, hogy a magyarhoni ref. énekezőknek művészi gárda alakult és bejárják az ország jelesbb gyülekezeteit. Remélem, hogy ez a határozat megvalósul és akkor az a gyülekezet is sorra kerül — legalább évek múlva, — amely most igen szép orgonát szerzett, — a gyulai gyülekezet, Békésmegye sarkában.

Erről az új orgonáról akarok némi ismertetést közölni, főképen azért, mert a szakértők szerint a közeli nagyobb egyházakban van nagyobb orgona, de szelben megépített, a modern igényeknek megfelelőbb, különösen a hangszínezetre nézve sikerültebb orgona az egész vidéken ninesen. *Rieger Ottó orgonaépítő cég munkája.*

Az orgona diszpozíciója a következő:

I. Manuál

Bourdon 16'
Principal 8'
Flut harmónique 8'
Salicional 8'
Praestante 4'
Cornett 3-4 soros.

II. Manuál

Diapason 8'
Quinta 16n 8'
Viola di gamba 8'
Aeoline 8'
Vox coelestis 8'
Flauta traverso 4'
Flautino 2'
Plein jeu 2²/₃'

Pedál

Subbass 16'
Violon cello 8'
Oktav bass 8'

Mellékváltozatok: 1. Manual kapula I—II, 2. Pedál kapula I, 3. Pedál kopula II, M, 4. Sub. okt. kop. I—II, 5. Sup. okt. kop. I—II, 6. Crescendó—decrecendó az összes változatokhoz és kopulákhoz. 7. Erősség jelző óra. 8. Redőnyszerkezet a II. manuálhoz. 9. Crescendó el. 10. Kézi reg. el. 11. Piano. 12. Mezzoforte. 13. Forte. 14. Tutti. 15. Kiváltó.

Az orgona gyönyörűt összeállításának megfelelő a hangja is. A hívek is, a szakértők is alig tudnak betelni vele.

A cég kiváló remekművet alkotott, — a legteljesebb megelégedést és dicsérot elismerést aratta az átvételkor a bíráló bizottságtól.

A felszentelés napján id. Viktor János úr tartott orgonahangversenyt, ki elragadta a hallgatókat és a művészlelkű bíráló bizottságot is szép példakával.

Dr. Pálmann Péter felkész.

VEGYESEK.

Két érdemes ny. igazgató-tanító, orgonista-kántor ünneplése. Bensőséges, családias ünnepély színhelye volt az Orségi ref. tanítóegyesület 1928. július 5-én Pankaszon tartott közgyűlése. Ezen a gyűlésen nyújtotta át Császár Ede egyesületi elnök *Soós Gyula* pusztarádóci és *Kalmár Péter* kerkáskápolnai ny. igazgató-tanítóknak az örökös tiszteletbeli elnöki, illetve tagsági díszoklevelet. Az egyesület életében mindketten hosszú időn keresztül odaadó, fáradhatatlan munkásságot fejtettek ki. Soós Gyula 29. éven át volt elnök, Kalmár Péter pedig 29. évig pénztárnok. Erdemüket Császár Ede elnök méltatta szívhöz szóló, lelkes, tartalmas beszédben; jelenlevők pedig színi nem akaró ünneplésben részesítették őket. A tb. elnöki díszoklevelet Németh Gyula, ny. felsőöri, a tb. tagsági díszoklevelet Végh Zoltán pusztarádóci tanítók készítettek meglepően szép kivitelen. Érdemes kartársainknak hosszú, boldog életet kívánunk.

A kántori javak rendezése véget a Magyarországi Tanítóegyesületek Szövetsége I. é. nov. 8-ára, Budapestre szövetségi gyűlést hívott össze. Kívánatos, hogy a kántor-tanítók e gyűlésen a nál nagyobb számban jelenjenek meg.

B'hari János, híres és érdemes cigányprimásnak Budapesten, a Margitszigeten szobrot emeltek, azt a házat pedig, melyben ezeltől száz esztendővel elhunyt, emléktáblával jelölték meg. Sajnos, Bihari nótái fele-

désbe mentek, azokat csak kevesen és kevés helyen művelték, nagyon sokan a magyar zenekedvelők és művelők közül nem is ösmerték. A magyar zene — sok jel mutatja — néhol, még Magyarországon is csak mint exotikum szerepel.

Arany Géza, poroszlói kántor-tanítónak, szerkesztő-bizottságunk tagjának *Énekgyűjtő* c. munkája sajtó alatt van. Rövidesen megjelenik. Előre is föl hívjuk rá kartársaink szíves figyelmét.

Arokszállás János, szegedi ref. orgonista-kántor kartársunk *„60 elő és utójáték orgonára”* című művet ad ki, melyre föl hívjuk a kartársak figyelmét. Előfizetési ára 4 pengő. Ismertetéséről annak idején gondoskodni fogunk.

A magyar zene kultusza címmel megírták a napi lapok, Budapesten zongoratanfolyam nyílt meg, mely növendékeit „kizárólag magyar zenére” oktatja. Hiszen dicseretes ez a magánvállalkozás, de majd csak akkor beszélhetünk a magyar zene kultuszáról, ha az iskolák (elemi iskoláktól a legmagasabb foku szakiskoláig) tanterve megadja a magyar dalnak és zenének a megillető helyet.

„Az ötszázéves magyar dal.” E címen előbb a budapesti vígadóban, majd Debrecenben történt hangverseny-előadás. A bemutatónak célja volt, a meghívó szerint, hogy a feltalált régi zenei kincseket népszerűsítse s a magyar dal iránt való szeretetet a közönség lelkebe oltsa. Az ily muló vállalkozásoknak nem tulajdonítunk nagyobb jelentőséget. A cím pedig se nem magyaros, se nem szabatos. Tárgyi tévedése, hogy a magyar dal nem ötszáz éves, hanem a magyar néppel egyidős.

A makói orgonista-kántori állásra 18 pályázó közül Mártha Béla, egerlővi kántor-tanítót választották meg, ki állását f. hó 1-én el is foglalta. (Nyiregyháza is megválasztották, de nem fogadta el.)

Cegléden a kántori állás még betöltetlen.

A nagykovácsi kántori állás betöltéséről nem kaptunk hírt.

Értesítés. Zenemellékletet a következő számban adunk. Az összhangzattan közlését technikai akadályok miatt (a nyomdának nincs hangjegye) még nem kezdhetjük meg, azonban megjelentetéséről gondoskodni fogunk.

A Zeneközlöny kiadótulajdonosa A Magyar Ref. Énekvezérek Egyesülete. A szerkesztésért és kiadásért Hodossy Béla, Sárospatak, felelős, líhez a lap szellemi részét illető közlemények, kéziratok, valamint reklamációk is küldendők. Az előfizetési díjakat Cziráki Zoltán egyesületi pénztárnokhoz Kisujszállásra kell küldeni. A Zeneközlönynek befizetési (csekk) lapja nincs, minden pénz postautalványon küldendő.

Föl hívjuk és kérjük t. előfizetőinket, szíveskedjenek az előfizetéseket megújítani, a hátralékokat kiegyenlíteni. Lapunk barátait kérjük, szíveskedjenek ismerős kartársaik között a Zeneközlönyt terjeszteni. Lapunkért legelőbb református dalárdáink tehetnének, kiknek nagyobb pártolás esetén mi is nagyobb szolgáltatásokat tehetnénk. Egyesült erővel pedig jó szolgáltatásokat tehetnénk a református egyháznak, az egyházi és a magyar zene ügyének.

Szerkesztői üzenetek.

N. G. Gyöng. Köszönet a szíves ígértet. Munkásságát nagyra értékeljük. Formás, dallamos előjátéka a jövő számban megjelenik. Mihelyt lehet, levelet írok, addig is szíves üdvözlöt!

Cz. Z. K.—s. A lapot a jelzett címekre elküldöttem. Levelemet megkaptad-e?

S. J. Bfkajár. A presbitérium kívánságának szívesen tettünk eleget. Az ottani szép áldozatkészség példaként tündökölnek mások előtt is.

Sz. J. Egyházasrádóc. Köszönettel vettem. Hosszú, érdemes szolgálat elismerést érdemel s erre a Zeneközlöny mindig kész.

Zs. A. Tb—1. Tökéletesen úgy van, mint írja: minden kántor-tanító megrendelhetné az énekkarral vagy az egyházzal, esetleg az iskolával a Zeneközlönyt s ezzel támogatná nemcsak lapunkat, hanem a ref. egyházi és a magyar zene ügyét, valamint — saját ügyünket is. Az Énekvezérek Országos Egyesületébe való belépésre Szabó Lajos elnöknel (ref. orgonista-kántor Debrecen, Veres-u. 13.) kell jelentkezni, a tags. díj évi 4 P, mely Cziráki Zoltán ref. orgonista-kántorhoz Kisujszállásra küldendő. Levél meg.

V. T. B. Nd—a. Sorait megkaptam. Egyetértünk abban is, hogy a falusi énekkarokat gondozni, fejleszteni kell. Három szölamu férfikarokat is fogunk közölni. Szíves ígértetért köszönet. Kérjük munkásságát. A szüret miatt napokig el voltam foglalva, nem irhattam, legközelebb azonban levél meg.

Dr. P. P. Gyula. A tudósítást köszönettel vettük s a közlést örömmel teljesítettük. Kérjük, érdeklődését szíveskedjék a jövőre is fentartani.

A kiadásért felelős: HODOSSY BÉLA.

RIEGER OTTÓ, ORGONAGYÁR

Budapest, X. Szigligeti-u. 29. sz.
(Rákostalva)
Telefon: József 393-40.

ÚJ ORGONÁKAT

valamint homlokzatsípok szállítását és orgonajavításokat mérsékelt árban és művészi kivitelben elvállalunk. — Gyárainkból negyven éves fennállás óta 2300 új orgona került ki.

ANGSTER JÓZSEF ÉS FIA

orgona és harmóniumgyár rt.

PÉCS.

Orgonák, harmóniumok.

Javítások, homlokzatsípok, átépítések.
Vilamos fűtatók berendezések.

Minta vagy rajz után iparművészi kiállításban elsőrendű anyagból, réz, alpacca, arany, ezüst kivitelben dombor vagy tűzzománc

JELVÉNY,
zászlószegek,
plakettek,
táncrendek legújtanosabban
PAULIK KÁROLY
jelvénykészítő mesternél

Mintalapokat szebb-nél-szebb mintákkal X. Kerékpár ucca 5. szám (Tisztviselői telep) küldök. **BUDAPEST**
Alapítva: 1897-ben.

Nyomatott Fischer Lajos könyvnyomdájában Sárospatak.

A Zeneközlöny melléklete.

Örvendőzve.

Dicsőség. /Vegyeskar/

Szövegszöveg: Szabó Gerzson

f. Di - csö - ség, dicsőség, Bete - ke - mi pász - to - roknak, Angyal sereg száll a - la!

Di - csö - ség

A Megváltó, a - ru - le - se - t, né - lük hi - nál, így ta - lá - dícsö - ség, di - csö - ség

Di - csö - ség, di - csö - ség, di - csö - ség

A menyben az istennek, Beke - s - jó a - ka - rat e föl - ön em - bereknek ö - rö - met hir - ség az

Di - csö - ség, di - csö - ség

delek, zektek, A Megváltó, meg - s - te - felt, Di - csö - ség, di - csö - ség

Di - csö - ség, di - csö - ség

Örömeztélus... /Férfikar/

Nagy Dezső

E - tet hajonk a Fien - garen hullá - mok - tól há - nyat - va jár: Nir - csen kö - zel

mf.

be sen - ki más csak a si - kol - to vad sírály, már sütyünk de a vi - har - nak sza - van túl Is -

ten hangja kel, E - gyet - len fi - am küldöm érted: Jön a Je - zus ne - felj, ne - felj!